

کاربرد روش پژوهش عملی مشارکتی و رویکرد پروژه‌ای در آموزش سواد در دوره ابتدایی (مطالعه موردی در مرکز دوستدار کودک مشتاق)

سیامک زندرضوی^۱

زهرا قاسم زاده^۲

چکیده

در این مقاله، گزارش کاربرد روش پژوهش عملی مشارکتی در قالب رویکرد پروژه‌ای، برای آموزش دوره ابتدایی در دو پروژه سوپرمارکت و بدن انسان با ۲۶ کودک (پسر) ۱۰ تا ۱۶ ساله ارائه شده است. در روش پژوهش عملی مشارکتی معلم به عنوان تسهیل‌گر در کنار کودکان بوده و دسترسی کودکان به منابع و دانش مورد نیاز را تسهیل می‌کند. رویکرد پروژه‌ای شامل سه مرحله می‌باشد که عبارتند از: انتخاب عنوان؛ اجرای پروژه؛ مستندسازی یافته‌ها. در این روش رویکرد کودکان از تمامی امکانات موجود در مرکز و فضای اطراف مرکز استفاده کرده و سعی بر این است که عرصه‌های گوناگون دانش مورد نیاز کودکان (فارسی آموزی، ریاضی و ...) با یکدیگر ترکیب شده و در قالب پروژه منسجم شود.

واژگان کلیدی: مرکز دوستدار کودک مشتاق، پژوهش عملی مشارکتی، رویکرد پروژه‌ای، اهداف توسعه هزاره

مقدمه

آموزش در دوران ابتدایی یکی از مهمترین مراحل آموزشی هر کودک است چرا که پایه آموزش کودکان در این دوره گذاشته شده و در مراحل بعدی تکمیل می‌گردد. در نظام آموزش و پرورش فعلی ما کتابهای درسی یکسان برای همه کودکان بدون توجه به نوع فرهنگ، تجربیات و توانایی آنان پیش بینی شده است و دروس نیز به صورت بخشی در ساعات متفاوت تدریس می‌شوند. از طرف دیگر چارچوب آموزشی در مدارس فعلی، بر اساس رویکرد متمرکز بخشنامه‌ای از بالا و مدیر و معلم محور است. در نتیجه، کودکانی که از تحصیل به دلایل مختلف از جمله کار، بازمانده‌اند چگونه باید در این نظام که دارای ساعات آموزشی ثابت و بدون انعطاف است آموزش ببینند؟ (منطقی، ۱۳۸۴: ۴۶ کی نژاد و نگاهداری، ۱۳۸۷: ۲۷. ناظری، ۱۳۸۸: ۵۱. روزنامه اعتماد، ۱۳۹۰).

در ایران به دلیل عدم اجرای کامل پیمان نامه حقوق کودک، کودکانی که والدین آنها مهاجر غیرقانونی هستند، رسماً از حق تحصیل محروم مانده‌اند. در شهر کرمان انجمن دوستداران کودک کرمان که برای تلاش در جهت تحقق کامل پیمان نامه حقوق کودک، از ده سال پیش در شهر کرمان فعال است. این

عضو هیأت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران
مدرس و تسهیل‌گر در انجمن دوستداران کودک کرمان، ghasemzadeh112@gmail.com

انجمن با ایجاد مرکز دوستدار کودک مشتاق در سال ۱۳۸۶ تلاش می‌کند به سهم خود در گسترش سواد ابتدایی و پایه در میان کودکان بازمانده از تحصیل موثر باشد. در حال حاضر، مرکز دوستدار کودک مشتاق، مرکزی است که در آن ۴۵۰ نفر از کودکان بازمانده از تحصیل، به یادگیری خواندن و نوشتن، ریاضی، علوم، دانش و مهارت‌های اجتماعی مشغول‌اند. هدف آن است کودکانی که عموماً روزانه ۸ تا ۱۲ ساعت کار می‌کنند، از آموزش محروم نمانند، توانمند شوند و بتوانند صدای‌شان را بلند کنند و به طور دسته‌جمعی و مشارکتی برای حل مشکلات خود پیگیر شوند. حال مسأله اصلی این است که چگونه این کودکان می‌توانند با روزانه دو تا دو و نیم ساعت آموزش، خود جستجوگر پاسخ‌های سوالات خویش شوند. برای نزدیک شدن به این مسأله پیچیده و چندجانبه، در قدم اول مراجعه به تجربیات موجود اهمیت دارد. تجربیاتی که تا به حال در عرصه راه‌های آموزش پایدار و همه‌جانبه به کودکان تجربه شده است، نشان می‌دهد، که پژوهش عملی مشارکتی می‌تواند در توانمندسازی کودکان برای طرح پرسش و برنامه‌ریزی برای جستجوی پاسخ مؤثر باشد. (اوزر، ۲۰۰۷، به نقل از زندرضوی و قراری، ۱۳۹۱). اما سوال در اینجا است که آیا این ابزار می‌تواند به کودکانی که ساعات زیادی کار می‌کنند و عموماً خانواده‌های شان بی‌سواد هستند در آموختن خواندن نوشتن، ریاضی، علوم، مهارت‌های اجتماعی و تعاملی و... موثر باشد؟ چگونه می‌توان در ساعات محدود آموزشی (پنج روز در هفته، روزی دو و نیم ساعت)، کودکان در امر آموزش، حضور فعال و مشارکت جویانه داشته در حالی که عموماً خسته و نیمه‌گرسنه‌اند؟

با توجه به یکسان بودن مواد آموزشی در نظام آموزش و پرورش و عدم توجه به تفاوت‌های موجود میان کودکان به نظر می‌رسد راه حل احتمالی، کاربردی کردن یک ابزار پژوهشی در دانش اجتماعی در این زمینه است. روش پژوهش عملی مشارکتی با رویکرد پروژه‌ای به دنبال رفع خلأهای موجود در این نظام آموزشی است که در بسیاری از جوامع عمومیت دارد. این امر به این معنی است که، آموزش با هدایت تسهیلگر به جای معلم تحقق می‌یابد. صدای کودکان شنیده شده و آموختن از حوزه علاقه و توجه آنان آغاز می‌شود، در امر آموزش خودشان مشارکت خواهند داشت و این به افزایش توجه و تمرکز آنان می‌افزاید. اوزر و همکاران (۲۰۰۸) در مقاله‌ای اصول اساسی پژوهش عملی مشارکتی با کودکان را در سه مورد خلاصه کرده‌اند: آموزش مهارت‌ها و توانایی‌های لازم برای تعریف مسائل و موضوعات در فضای اجتماع پیرامونشان. آموزش مهارت‌ها و توانایی‌های ضروری برای جمع‌آوری داده‌های لازم برای شناخت ماهیت مسائل، علاوه بر آن کودکان، آموزش روش‌های بدست گرفتن مدیریت و رهبری فرآیندهایی که به حل مشکلات و یا رسیدن به اهداف تعیین شده، را نیز فرا می‌گیرند. (اوزر و همکاران، ۲۰۰۸؛ به نقل از زندرضوی و قراری، ۱۳۹۱)

پژوهش عملی مشارکتی در کلاس درس، فرصت کار گروهی را ایجاد می‌کند که از یک طرف امکان همکاری مثبت و طرح دیدگاه‌های کودکان را فراهم می‌آورد که به معنای بلند شدن صدای کودکان است تا خودشان مسائل محیط‌شان را مجدداً تعریف کرده؛ آنها را اولویت بندی نمایند. همزمان مهارت‌های لازم برای جستجو علل و راه حل آنها را بدست می‌آورند که همان توانمندسازی است و از طرف دیگر فرصت ایجاد شبکه‌ای در درون کلاس که امکان توزیع قدرت میان معلم و دانش‌آموزان برای پذیرش مسئولیت و مدیریت حل مشکل یا پیگیری فعالیت‌ها فراهم می‌شود که همان مشارکت است. از این چرخه همه کودکان

کاربرد روش پژوهش عملی مشارکتی و رویکرد پروژه ای در آموزش سواد در دوره ابتدایی

درگیر، توانمندتر (بهبود مهارت) متشکل تر (ایجاد و گسترش هویت گروهی و گسترش شبکه اجتماعی)، با صدای بلندتر از کلاس خارج می‌شوند. (اوزر و همکاران، ۲۰۰۸؛ به نقل از زندرزی و قراری، ۱۳۹۱) کراچیک و همکاران در سال ۱۹۹۹، نشان می‌دهد روش یادگیری پروژه محور فراگیران را در بررسی سوالات مهم و معنی دار در طی مجموعه اقدامات گروهی و جمعی درگیر می‌سازد. این فراگیران سوالاتی را مطرح می‌کنند، در طراحی و برنامه ریزی اقدامات شان با یکدیگر همکاری و مشارکت می‌کنند. داده ها و اطلاعات را جمع آوری کرده و آنها را تحلیل می‌کنند. ایده هایشان را با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند، به نتیجه گیری می‌پردازند و نتایج نهایی را تولید می‌کنند. (یام و روزینی^۲: ۲۰۱۰: ۴)

بلوم فلد و همکارانش (۱۹۹۱) روش یادگیری پروژه محور، رویکرد آموزشی متمرکز بر اقدامات فراگیران است که فراگیران همان طور که موضوعات معنی دار را از طریق فرایند یادگیری شان می‌آموزند، مستقل و آزاد هستند. آزاد به حفظ علاقه فراگیران و تحریک آنان برای پذیرش مسئولیت برای یادگیری شان. از این رو، کودکان فرصت شان را برای بهره برداری و استفاده از دانش و تجربه قبلی در یافتن راه حل هایی برای مسائل در حد امکان افزایش می‌دهند. معلمان برای موثر ساختن این روش، نقش و وظایف مهمی در ایجاد انگیزه در فراگیران، بر عهده دارند. در نتیجه دانش می‌تواند بین اعضاء به اشتراک گذاشته و توزیع شود. علاوه بر این، حمایت معلمان و ادامه بحث های آموزشی معلمان و فراگیران برای حفظ انگیزه فراگیران در این فرایند ضروری است. در مقاله حاضر نمونه ای عملی از فرایند های پژوهش عملی مشارکتی در قالب رویکرد پروژه ای در مرکز دوستدار کودک مشتاق گزارش شده است.

روش شناسی

در دانش جامعه شناسی فرایند هایی که مشارکت کامل کنشگران را، به عنوان موضوع پژوهش و همزمان به عنوان پژوهشگر، الزامی می‌سازد، اغلب به عنوان پژوهش عملی مشارکتی نامیده می‌شوند. در پژوهش عملی مشارکتی، نقش محقق فراتر از مشاهده گر و گزارشگر منفعل است و در واقع پژوهشگر، در مقام تسهیل گر قرار می‌گیرد، همزمان شرکت کنندگان نیز خود به عنوان پژوهشگر، شناخته می‌شوند و نه افراد مورد پژوهش. برای این که مشارکت اصیل اتفاق بیفتد، کنشگران شرکت کننده باید برنامه کاری پژوهش را تنظیم کنند، در جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده ها مشارکت جویند و بر نتایج پژوهش و روند کلی آن کنترل داشته باشند. در حقیقت، پژوهش عملی مشارکتی باید در سطح اجتماع محلی، انجام گیرد. نتایج پژوهش باید اول مورد استفاده شرکت کنندگان در پژوهش قرار گیرد و ارزش آن، باید با پیشرفت شرایط اجتماع محلی اندازه گیری شود. پژوهش عملی مشارکتی، ذاتاً خواستار دگرگونی است و براساس تفکری دموکراتیک و مردم مدار، استوار است. مردمی که به حاشیه رانده شده اند، می‌توانند از طریق آموزش، پژوهش و کنش، واقعیت اجتماعی پیرامون خود را تغییر دهند و در عین حال، چارچوب ارزشی خود را ارتقاء بخشند. آنان می‌توانند از طریق به چالش کشیدن وضعیت خویش، به قدرت بیشتری دست یابند و فهم خود از عوامل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی که بر وضعیت آنان تأثیرگذار است را ارتقاء بخشند. طرح-

^۱ Project-Based Learning (PBL)

^۲- Yam & Rossini

های جایگزین را مورد بررسی قرار دهند و دست به عملی بزنند که از ارزش‌های خودشان ناشی می‌شود و کیفیت زندگی‌شان را بهبود می‌بخشد. پژوهش عملی مشارکتی چرخه‌ای ممتد از فعالیت‌های پژوهشی است که شامل شرکت فعالانه کنشگران اجتماعی، در روندی است که منجر به تجربه عملی و مستقیم در محیط محلی می‌شود. (آداس، ۱۳۸۹).

در این مقاله تلاش شده است که از روش پژوهش عملی مشارکتی در قالب رویکرد پروژه‌ای برای آموزش پایه‌های سواد مورد نیاز کودکان باز مانده از تحصیل استفاده شود. رویکرد پروژه‌ای یک روش آموزش است که در آن مطالعه‌ای عمیق در یک موضوع خاص به وسیله یک کودک یا گروهی از کودکان هدایت می‌شود. کودکان یک موضوع را در طول یک دوره زمانی مطالعه می‌کنند و آن موضوعی است که برای آنان و در زندگی واقعی‌شان معنادار است. کودکان به عمق زیاد خواهند رفت و اغلب در یک سطح بالاتر از آنچه بزرگسالان انتظار دارند حرکت می‌کنند. معلم (تسهیل‌گر) می‌کوشد عرصه گوناگون دانش زمینه‌ای را همانند ریاضیات، علوم و... را درون پروژه یکپارچه کند. کودکان بسیاری از برنامه‌های خودشان را با کمک معلم پیش می‌برند. برنامه‌ها معمولاً شامل بازدید میدانی و مصاحبه با کارشناسان است. کودکان از منابع متنوعی برای یافتن پاسخ پرسش‌های‌شان استفاده می‌کنند. این شامل منابعی همچون کتاب‌ها می‌شود. آنان همچنین بازدیدهای میدانی را هدایت می‌کنند، سوالات برای مصاحبه‌ها راطرح کرده و تقسیم کار برای مصاحبه با کارشناسان را مشخص می‌کنند. آنان یادداشت‌های میدانی را نوشته و یافته‌ها را نقاشی کرده یا می‌نویسند، کودکان در یافتن راه حل‌ها و منابع کمک می‌کنند. بعضی از الگو‌هایی که کودکان یافته‌هایشان را ثبت می‌کنند، شامل تدوین کتاب پروژه، تهیه پوستر، روزنامه دیواری، تهیه کار هنری، کارهای گرافیکی، نمودارها و ساخته‌ها است. معلم به کمک کودکان، کار را جمع‌آوری می‌کند، چیزهایی که انجام داده‌اند را مشاهده می‌کند و کارشان را تحلیل می‌کند. این کار مستندسازی نامیده می‌شود. برای اطمینان از این است که کودکان مفاهیم و مهارت‌های مورد نیاز را می‌آموزند که در اهداف برنامه ریزی شده است اهداف برنامه آموزشی مدرسه مرور می‌شود. پروژه‌ها فرصتی برای کودکان فراهم می‌کند تا چیزهایی را که یاد می‌گیرند به کار برده، استفاده کنند و به اشتراک بگذارند. این امر فرصت‌هایی برای افزایش مهارت‌های گروهی فراهم می‌آورد. باید پذیرفت که کودکان سوالات خودشان را دارند، سوالات‌شان باید جدی گرفته شود و به آن چه می‌گویند گوش فرا داده شود. همچنین فضا و فرصت‌هایی برای آنها به منظور نقاشی یا عکاسی از چیزهایی که در حال مطالعه آن هستند فراهم شود. زمانی که کودکان با ظرفیت احساسات خود درگیر آموختن هستند به بهترین شکل یاد می‌گیرند.

رویکرد پروژه‌ای شامل مراحل زیر است: مرحله اول انتخاب موضوع، که ممکن است بر اساس علاقه کودکان یا ابتکاری به وسیله معلم پیشنهاد شود، بعد از آن با تمرکز بر روی کودکان همراه با فرصت‌های برنامه آموزشی که سوالات کامل‌تر و متنوع‌تر می‌شود. در خواست از کودکان برای بیان تجربیات در زمینه پاسخ‌های احتمالی. در صورت علاقه پایین کودکان، عدم سازگاری با اهداف آموزشی معلم تسهیلگر تلاش می‌کند کودکان را قانع می‌کند که از موضوع صرف نظر کنند اما در صورت علاقه زیاد، سازگار بودن با اهداف آموزشی و کاربردی بودن، آن موضوع انتخاب شده و شبکه یا فهرست سوالات لیست شده و وارد مرحله «چگونه ما می‌خواهیم بفهمیم؟» می‌شوند. مرحله دوم: آزمون مجدد شبکه پرسش‌ها و برنامه-

ریزی برای ایجاد پیوند بین مهارتها و مفاهیم، همزمان آمادگی برای کار میدانی و ملاقات با کارشناس است. در این مرحله ارائه آنچه که از طریق نوشتن، نقاشی کردن، ساختن و بازی نمایشی یاد گرفته اند امکان پذیر است و همچنین، فرصت مرور مجدد شبکه سوالات و یا ایجاد شبکه جدیدی از سوالات فراهم می شود که خود نشان دهنده چیزهایی است که یاد گرفته اند. مرحله سوم: برنامه ریزی برای به اشتراک گذاشتن، گفتن داستان پروژه و کامل کردن رخدادهای است. مرور مجدد پروژه و تشخیص این که چرا و چگونه به اهداف تعیین شده دست یافته اند. رویکرد پروژه ای در برابر روش معمول تدریس در مدارس قرار می گیرد. این روش بر خلاف روش های موجود در مدارس که محتوای آموزشی در قالب کتابهای ثابت، با محوریت معلم و سیستم کلاس بندی جدا کننده است، قرار می گیرد. در روش پروژه ای کودکان به کمک تسهیل گر از منابع متنوع و متعدد استفاده کرده و برنامه ریزی پروژه را با هم پیش می برند. تسهیل گر در این روش در کنار کودکان قرار گرفته و همراه با آنها مراحل پروژه را پیش می برد. (خلاصه شده و نقل به معنی از هلم و کتز: ۲۰۱۰)

از آنجا که در این پژوهش کودکان شرکت کننده در دو پروژه شرکت داشته اند و هر پروژه بطور مستقل و به لحاظ زمانی به دنبال یکدیگر به اجرا در آمده اند، تکرار پذیری بودن روند به اثبات می رسد و جنبه اتفاقی بودن پیامدها کاملاً کمرنگ می شود. بدیهی است که در پایان هر پروژه کودکان و معلم - تسهیلگر با تجربه و توان بهتری پروژه بعدی را آغاز کرده اند. موضوع اعتبار یافته ها از دو طریق کنترل شده است، در قدم اول برای طبقه بندی یافته های کودکان در سطح انفرادی و در سطح گروه های کاری، معلم - تسهیلگر از همکاری دو معلم^۱ تسهیلگر دیگر (یکی از معلمان فارسی آموزی را با کودکان مذکور کار کرده است و تسهیل گر دیگر هم به صورت پروژه ای با کودکان کار کرده است) بهره برده و همواره نتیجه گیری ها با توافق سه نفر ثبت شده است. در قدم دوم نتایج کار در سطح گروه های کاری در دو پروژه مقایسه شده است و از آنجا که گروه های کاری در طول انجام یک پروژه از ثبات نسبی برخوردار بوده است، می توان از اعتبار یافته ها مطمئن بود. این روش در مطالعات موردی سه گوشه سازی^۲ نامیده می شود.

یافته ها

در این پژوهش به منظور نیل به سواد آموزی کاربردی و متناسب با اهداف آموزشی دوره پیشرفته^۳ مرکز دوستدار کودک مشتاق^۴ دو پروژه سوپر مارکت و بدن انسان با ۲۶ نفر از کودکان که در پایه چهارم و پنجم، که پنج روز در هفته مرکز حاضر می شدند، اجرا شده است. که جزییات آن آرایه می شود.

^۱ - Helm & Katz

^۲ - Triangulations

^۳ - اهداف آموزشی دوره پیشرفته در بخش اسناد و بلاگک بچه های مشتاق به آدرس www.bachehayemoshtagh.blogfa.com موجود می باشد.

^۴ - معرفی مرکز دوستدار کودک مشتاق در بخش اسناد و بلاگک بچه های مشتاق به آدرس www.bachehayemoshtagh.blogfa.com موجود می باشد.

پروژه سوپرمارکت

موضوع این پروژه با توجه به نوع و کیفیت خوراکی‌هایی که کودکان در طول روز در مرکز استفاده می‌کردند که اغلب آنها خوراکی‌های آماده شده و ناسالم بود توسط آنان انتخاب شد. علاوه بر آن نوع ارتباط صاحب سوپرمارکت با کودکان غیر همدلانه بود و گاهی اوقات به درگیری لفظی بین کودکان و صاحب سوپرمارکت می‌انجامید. بنابراین پروژه به شکل زیر تعریف شد. هدف اصلی: آشنایی کودکان با مواد غذایی مفید با تأکید بر خوراکی‌های آماده سازی شده، چگونگی برخورد مناسب با دیگران (در این پروژه تأکید بر رفتار احترام آمیز و ارتباط موثر بین خریدار و فروشنده است) اهداف اختصاصی: ترکیب اهداف آموزشی در عرصه‌های گوناگون (فارسی آموزی، ریاضی، اجتماعی و ...) با کار پروژه گروه کودکان: ۲۶ کودک (پسر) ۱۰-۱۶ ساله

فعالیت‌ها:

الف: فارسی آموزی

- پیدا کردن کلمات مرتبط با موضوع پروژه: در اولین روز از پروژه که موضوع پروژه توسط کودکان و تسهیلگر پیشنهاد شد از آنها خواسته شد که وسط برگه‌ای که در اختیار آنان قرار می‌گیرد یک دایره کشیده و داخل آن واژه «مغازه یا سوپرمارکت» و کلماتی که با دیدن این کلمه به یادشان می‌افتد نوشته و با یک خط به این دایره وصل کنند.
- خواندن و درک متن تغذیه بهداشتی: از کتاب دایره‌المعارف جهان کودک (شارلوت و دیگران، ۱۳۸۱) متن تغذیه بهداشتی کپی و در اختیار تمامی کودکان قرار گرفت به طوری که با خواندن این متن کودکان با گروه‌های اصلی مواد غذایی آشنا شده و قادر به دسته‌بندی خوراکی‌های سالم و ناسالم شدند.
- خواندن داستان دعوا (کم، ۱۳۸۵: ۱۱۷-۱۲۰) و پاسخ به سوالات: از آن جاکه یکی از مسائل مهم برای انتخاب این پروژه چگونگی رفتار و برخورد خریدار و فروشنده در هنگام خرید می‌باشد بنابراین داستان دعوا که مربوط به دعوی دو کودک بود انتخاب و در اختیار کودکان قرار گرفت. بعد از خواندن داستان سوالاتی مربوط به چگونگی شکل‌گیری این دعوا و راه حل‌های دیگری که به نظر کودکان می‌توانست وجود داشته باشد مطرح شد که کودکان به آنها پاسخ دادند.
- خواندن داستان «پسرکی که زبان حیوانات را یاد گرفت» (انجمن دوستداران کودک کرمان، ۱۳۸۹) و پاسخ به سوالات: این داستان مربوط به برقراری ارتباط موثر با دیگران و درک زبان دیگران است که در اختیار کودکان قرار گرفت تا آن را خوانده و به سوالاتی که درباره اهمیت درک زبان دیگران و نوع برخورد با آنها بود پاسخ دهند.
- بازدید از فروشگاه و نوشتن گزارش بازدید: زمانی که کودکان از سوپرمارکتی که در دورتر از مرکز دوستدار کودک مشتاق قرار داشت بازدید کرده و ضمن مشاهده طبقه‌بندی مواد مختلف در فروشگاه و همچنین برخورد صمیمانه صاحب فروشگاه که اجازه عکاسی و بازدید کودکان را دادند، از آنها خواسته شد که گزارش خود را مکتوب کنند.

کاربرد روش پژوهش عملی مشارکتی و رویکرد پروژه ای در آموزش سواد در دوره ابتدایی

- خواندن داستان رابرت (کم، ۱۳۸۵: ۱۷-۲۲) با موضوع زورگویی و پاسخ به سوالات: این داستان مربوط به نحوه برخورد با دیگران و عدم استفاده از زورگویی در رفتار می باشد. این داستان در اختیار کودکان قرار داده شد و از آنها خواسته شد که پس از خواندن داستان، به سوالات مربوط به آن پاسخ دهند.
- بحث و گفتگو در مورد زورگویی: بعد از خواندن داستان رابرت، تسهیل گر بحث زورگویی و این که چرا عده ای زور می گویند و عده ای مورد زورگویی دیگران قرار می گیرند را طرح می کند و از آن جا که عده زیادی از این کودکان در محیط کار خود خشونت و زورگویی را تجربه می کنند، تجربیات خود را در این زمینه بیان کردند.
- خواندن متن وضعیت گرسنگی در افغانستان: این متن درباره اهمیت تغذیه و بحرانی است که در افغانستان وجود دارد و این که عده زیادی از مردم درگیر آن هستند. نوشتن احساسات خود در مورد گرسنگی در افغانستان: پس از خواندن متن مذکور از کودکان خواسته شد احساسات خود را در مورد گرسنگی نوشته و راه حل هایی که به نظرشان می رسد را مطرح کنند.

ب: دانش و مهارت های اجتماعی

- آشنایی با کلمات و جملات احترام آمیز: بعد از این که با کودکان در مورد ارتباط موثر بحث شد، با آنها در مورد احترام و کلمات و جملات احترام آمیز صحبت شد و تمریناتی از کتاب ارزش های زندگی (تیلمن و دیگران، ۱۳۹۰) آماده و در اختیار کودکان قرار گرفت.
- تهیه روزنامه دیواری از اخلاق خریدار و فروشنده به صورت انفرادی و گروهی: این تمرین ابتدا به صورت فردی و سپس گروهی انجام شد.
- بیان احساسات توسط کودکانی که داستان دعوا را خوانده بودند، از آنها خواسته شد که زمانی که دعوا می شد آنها چه احساسی پیدا می کنند، ابتدا احساسات آنها چگونه است و در نهایت چه احساسی خواهند داشت. آشنایی با رابطه احساسات و نیازها: بعد از بیان احساسات، تسهیل گر در مورد رابطه احساسات و نیازها با کودکان، با استفاده از تجربیات آنان گفتگو کرد.
- تمرین ارتباط موثر و بیان درخواست به روشنی: بعد از خواندن داستان پسری که زبان حیوانات را یاد گرفت با کودکان در مورد ارتباط موثر گفتگو شده و کودکان تجربیات خود را از مواقعی که درخواست خود را به روشنی بیان کرده یا نکرده اند و پیامدهایی که برای آنها داشته است بیان کردند.

ج: ریاضی

- تهیه فهرست سبد خرید خانواده در یک روز: در این تمرین از کودکان خواسته شد که سبد خرید یک روز خانوار خود را پس از گفتگو با اعضای خانواده یادداشت کنند، این که در هفته گذشته، چه ماده غذایی و به چه قیمتی خریداری شده است.
- تهیه نمودار میله ای از خوراکی هایی که روزانه می خورند: در این فعالیت کودکان تنوع مواد غذایی استفاده شده در طول روز را روی نمودار میله ای نشان دادند.
- حل مسئله با استفاده از ضرب و جمع: تعدادی مسئله با مثال های واقعی در مورد یک فروشگاه در اختیار کودکان قرار گرفت و آنان حل کردند.

- فاکتور نویسی با استفاده از مسئله: زمانی که کودکان از سوپرمارکت بازدید کردند از آنها خواسته شد که مقداری خوراکی خرید کنند پس از پایان بازدید از کودکان خواسته شد که خوراکی های خریداری شده را فاکتور کنند.
- محیط و مساحت مربع و مستطیل: تعدادی مسئله با مثال های مربوط به پروژه، سرامیک کردن کف یک مغازه با طول و عرض مشخص، در اختیار کودکان قرار گرفت که محیط و مساحت آن را اندازه گیری کنند.
- نوشتن فیش بانکی: برای آموزش این فعالیت به کودکان گفته شد که شما اگر صاحب یک سوپرمارکت باشید و بخواهید پول به حساب شخصی واریز کنید که برای شما کالا بیاورد یا این که درآمد مغازه را بخواهید به حساب خود واریز کنید چه خواهید کرد؟

د: علوم

- دسته بندی غذاهای سالم و ناسالم: این فعالیت پس از خواندن متن تغذیه بهداشتی انجام شد.
- خوردن کیک و مشاهده ترکیبات و علائم روی جلد آن: به هر کدام از کودک یک کیک داده شد و از آنها خواسته شد که بعد از خوردن کیک جلد آن را با دقت نگاه کرده و موارد زیر را روی یک برگه یادداشت کنند: تاریخ تولید و انقضاء، ترکیبات، وضعیت استاندارد و سایر علائمی که روی جلد خوراکی وجود دارد و در مورد اهمیت هر کدام از آنها گفتگو کردند.
- دیدن فیلم فست فود: فیلمی که در مورد فست فود و رستوران های مک دونالد برای کودکان نمایش داده شد. این فیلم در مورد طرز تهیه و مواد غذایی به کار رفته در انواع ساندویچ ها است.
- پاسخ به سوالات در مورد فیلم: پس از دیدن فیلم سه سوال با کودکان طرح شد.
- موضوع فیلمی که دیدید چه بود؟ چه چیزهایی در فیلم مشاهده کردید که قبلاً هم می دانستید؟
- چه قسمتی از فیلم برای شما جالب بود؟
- چه سوالات جدیدی با دیدن فیلم برایتان مطرح شده است؟
- در ادامه پاسخ ها توسط نماینده های گروه ها خوانده و بحث ها مدیریت شد.
- جستجوی اینترنتی فروشگاه های بزرگ و مقایسه آن با بازار مشتاق
- از کودکان خواسته شد که هر کدام دستور پخت یک غذای محلی را از والدین خود سوال کرده و بنویسند و با خود به کلاس آورده و گزارش کنند..
- آشنایی با گروه های اصلی غذایی: در متن تغذیه بهداشتی که کودکان روان خوانی کردند، با گروه های اصلی غذایی و اهمیتی که برای بدن انسان دارند و برخی ویتامین های ضروری برای بدن آشنا شدند. در پایان پروژه از گروه های کودکان خواسته شد که طرحی از یک سوپر مارکت مناسب ارایه کنند و یک روزنامه دیواری درست کنند. روزنامه دیواری های تهیه شده در کلاس به نمایش گذاشته شد و یک نمایشگاه تشکیل گردید.

پروژه بدن انسان

در طول پروژه سوپرمارکت، سوالات بسیار زیادی در مورد حفظ سلامتی بدن، انواع بیماریها و درمان آنها برای کودکان مطرح شد. همچنین زمانی که کودکان بحث تغذیه بهداشتی را کار کردند سوالات بسیاری

راجع به نقش تغذیه در سلامتی بدن و میزان و نوع غذایی که هر روز بدن نیاز دارد مطرح کردند. در ادامه سوالات کودکان به شکل گیری پروژه بدن انسان منجر شد. که جزییات آن به قرار زیر است. هدف اصلی: آشنایی با حفظ سلامتی بدن خود، پیشگیری و درمان بیماری‌ها، نقش تغذیه در حفظ سلامتی بدن اهداف اختصاصی: ترکیب محتوای برنامه آموزشی (فارسی آموزی، ریاضی، اجتماعی و ...) در یک کار پروژه ای گروه کودکان: 27 کودک (پسر) ۱۶-۱۰ ساله

فعالیت‌ها:

- خواندن متن در مورد نوع بشر: در ابتدای پروژه، از کتاب دایره المعارف جهان کودک متنی با عنوان نوع بشر، نسل، مواد تشکیل دهنده بدن و نقش لباس در حفظ سلامتی انتخاب و در اختیار کودکان قرار گرفت. کودکان متن مذکور را خوانده سپس توسط تسهیل گر سوالاتی مطرح شد که کودکان به آن پاسخ دادند و سوالات تازه ای طرح کردند. خواندن متنی در مورد اعضای بدن: متنی از کتاب «بدن انسان چگونه کار می کند» (هیندلی و کینگ، ۱۳۸۹) که در آن کارکرد کلی اعضای بدن معرفی شده است انتخاب و در اختیار کودکان قرار گرفت، کودکان پس از خواندن در مورد این متن به بحث و گفتگو پرداختند. نوشتن انشاء با موضوع: «اگر چشم شما نمی دید و گوش شما نمی شنید، زندگی شما چگونه بود؟ بطور زندگی می کردید؟» این عنوان برای کودکان فرصتی به وجود آورد که با یکدیگر مشورت کرده و در نهایت انشاء خود را خلاقانه بنویسند. خواندن داستان زندگی هلن کلر: پس از نوشتن انشا مذکور، داستان زندگی هلن کلر در اختیار کودکان قرار گرفت. خواندن داستان لباس جدید امپراتور و خلاصه کردن آن: این داستان در اختیار کودکان قرار گرفت، بعد از خواندن داستان کودکان مذکور آن را خلاصه کردند. خواندن داستان هدیه آدم کوچولوها (کمالی، ۱۳۸۱) و انجام تمرینات آن: کودکان پس از خواندن آن درباره محتوای آن به گفتگو پرداختند. خواندن متن در مورد بهداشت و نظافت شخصی: این متن از کتاب دایره المعارف جهان کودک (شارلوت، ۱۳۸۱) انتخاب گردید و کودکان پس از خواندن آن در مورد آن بحث و گفتگو کردند. تهیه یک کتاب گروهی به نام «کتاب الفبای بدن انسان»، در اواخر پروژه تسهیل گر و کودکان به این فکر افتادند که بعد از گذشت مدت زمان طولانی (۶ هفته) کار در مورد بدن انسان و دیدن جنبه های مختلف آن، بهتر است آن چه را که آموخته اند و مفاهیمی که با آن آشنا شده اند را به صورت یک کتاب الفبایی در بیاورند. فایل کتاب در بخش اسناد وبلاگ بچه های مشتاق موجود می باشد.

آشنایی با سلامت جنسی و بلوغ: از آن جا که کودکان مذکور در گروه سنی نوجوان قرار دارند و آشنایی آنها با سلامتی در دوران بلوغ ضروری است بنابراین مطلبی در مورد سلامت در دوران بلوغ از اینترنت تهیه و در اختیار کودکان قرار گرفت که آن را بخوانند و روز بعد کارشناس به کلاس آمده و در مورد آن با کودکان به گفتگو پرداخت. اندازه گیری قد: در این پروژه قد تمامی کودکان توسط خودشان، اندازه گیری شد تا با یافته های آن تمریناتی انجام شود. اندازه گیری وزن: در این پروژه وزن تمامی کودکان اندازه گیری شد تا با یافته های آن تمریناتی انجام شود. فرق متر و سانتی متر و تبدیل آنها به هم: بعد از اندازه گیری قد و

مقایسه قد کودکان با یکدیگر و نقش تغذیه و سن در اندازه قد، به کودکان دو مفهوم سانتی متر و متر آموزش داده شد. فرق کیلوگرم و گرم و تبدیل آنها به همدیگر: پس از اندازه گیری وزن و صحبت در مورد تفاوت وزن کودکان، دو مفهوم کیلوگرم و گرم و چگونگی تبدیل آنها به یکدیگر به کودکان آموزش داده شد. حل مسئله با استفاده از قد و وزن: پس از اندازه گیری به کودکان مسئله هایی داده شد که با استفاده از همین مفاهیم آن را حل کردند.

طرح سوال در مورد بدن انسان: در ابتدای پروژه از کودکان خواسته شد که هر سوالی که مربوط به بدن انسان است را طرح کنند. کودکان سوالات بسیار زیاد، متنوع و قابل توجهی را طرح کردند. صحبت کارشناس درباره مغز: خانمی متخصص دستگاه های تصویربرداری از مغز و دستگاه ام آر آی برای یک بازدید به مرکز آمد. ایشان به پیشنهاد تسهیل گر، به کلاس آمده و در مورد مغز و کارکرد آن به کودکان توضیحاتی داده و سوالاتی که از جانب آنان مطرح شد را پاسخ دادند. گفتگو با کارشناس درباره سلامت بلوغ: آموزشگر سال ششم به تسهیل گر پیشنهاد داد، از آنجا که تجربه آموزش سلامت جنسی را در کلاس خود دارد می تواند این مساله با کودکان این گروه نیز طرح نماید، بنابراین یک روز قبل از آمدن ایشان متن سلامت بلوغ در اختیار کودکان قرار گرفت و روز بعد ایشان به کلاس آمده و در این مورد با کودکان گفتگو کرده و به سوالاتشان پاسخ دادند. رسم هرم غذایی به صورت انفرادی: بعد از آشنایی با هرم غذایی از کودکان خواسته شد که به صورت انفرادی هرم غذایی را رسم کرده و به جای نوشتن در آن با نقاشی و رنگ آمیزی تفاوت ها را در هرم نشان دهند. رسم هرم غذایی به صورت گروهی: به کودکان تعدادی برچسب، روزنامه و چسب داده شد و از آنها خواسته شد که روی کاغذ روزنامه دیواری به صورت گروهی هرم غذایی را طراحی کنند. جستجوی اینترنتی درباره اعضای بدن و بیماری ها: در طول این پروژه کودکان دو بار برای جستجوی اینترنتی گروه بندی شده و یک بار در مورد اعضای بدن تحقیق کردند و بار دیگر در مورد بیماری های مختلف تحقیق کردند، البته از کودکان خواسته شد که برای هر بیماری درمان غذایی هم جستجو کنند که در نهایت کودکان به این نتیجه رسیدند که اگر بر اساس هرم غذایی برنامه تغذیه خود را تنظیم کنند از بسیاری بیماری ها مصون خواهند بود. بازدید از موزه صنعتی: در این پروژه از موزه صنعتی که دارای مجسمه ها و تابلوهای هنرمند معروف، علی اکبر صنعتی است بازدید شد و به چگونگی ساخت و نشان دادن اعضاء بدن در آثار هنری به بحث پرداختند. آماده کردن یک غذا در مدرسه، طرز تهیه آن و جایگاه آن در هرم غذایی: غذای حلیم بادمجان توسط تسهیل گر و با همکاری کودکان آماده شد و پس از بازدید از موزه صنعتی در پارک کنار مدرسه کودکان با آن از خود پذیرایی کردند. بعد از خوردن غذا کودکان در مورد مواد تشکیل دهنده آن و جایگاه آنها در هرم غذایی بحث و گفتگو کردند. کمک های اولیه، کار گروهی: از کتاب امداد پزشکی (ورنر، ۱۳۶۲: ۷۶-۹۰) بخش کمک های اولیه کپی و در اختیار کودکان قرار داده شد تا در گروه آن را خوانده و برای جمع ارائه دهند. کودکان با علاقه این بخش را کار کردند و به گفته خودشان پاسخ سوالات بسیاری که برایشان مطرح شده بود را در این فعالیت گرفتند.

گروه بندی برای جستجوی اینترنتی: یکی از مهارت هایی اساسی در ابتدای شروع کار پروژه ای این بود که کودکان در گروه کار کنند، بنابراین در گروه بندی برای جستجوی اینترنتی و کار گروهی سعی بر این بوده که کودکان با مهارت ها و توانایی های مختلف در یک گروه قرار گیرند تا بتوانند از تجربه یکدیگر استفاده

کنند. گفتن نظرات خود به روشنی: یکی از مهارتهایی که کودکان باید در گروه کسب کنند این است که نظرات خود را به روشنی بیان کنند و سایر اعضا گروه با دقت گوش کنند و این امر باعث جلوگیری از بروز درگیری در بین کودکان می گردد. مسئول بودن در گروه: یکی از مهارتهایی اساسی، مسئولیت پذیری کودکان در گروه بوده است که خود را در تقسیم کار در بین اعضا نشان می دهد. ارائه یافته ها در جستجوی اینترنتی در مقابل جمع: یکی از اصول کار پروژه این است که تمام کودکان نتیجه کار خود را در مقابل جمع ارائه دهند. تسهیل گر شاخص های کارگروهی شامل: پاسخ به سوالات، نحوه توضیح دادن، چگونگی استفاده از منابع و گوش دادن فعال تا پایان جلسه را برای ارزیابی کار گروهی مشخص و به کودکان از ۱۰۰ امتیاز می دهد. نحوه امتیاز دادن بر اساس نظر جمع کودکان است. این امر باعث تشویق کودکان به کار مداوم تا پایان پروژه شده است. بحث در مورد تفاوت انسان ها: گفتگو در مورد تفاوت های ظاهری انسان ها و این که انسان ها چرا از نظر ظاهری با هم متفاوت هستند و این که بسیاری از این تفاوت ها را خود انسان ها مشخص نمی کنند بلکه ژنتیک و ... در آن تأثیر داشته است. رسم شجره خانوادگی: هر کودک شجره خانوادگی خود را رسم نمود. ابتدا تسهیل گر شجره خانوادگی خود را ترسیم کرد تا کودکان با آن آشنا شده و سپس کودکان این تمرین را انجام دادند.

انتخاب یک کشور و جستجوی مطلب درباره آن: بعد از بحث در مورد تفاوت انسان ها از کودکان خواسته شد که هر کدام یک کشور را انتخاب کرده و در مورد آن جستجو کرده و مطالبی را راجع به آن کشور جمع آوری کنند که شامل جستجو در منابع کتابخانه مرکز بود. آماده سازی جدول داده در مورد کشورها: اطلاعات جستجو شده در مورد کشورها، در این جدول که شامل: نام کشور، پایتخت، قاره، ادیان، زبان، کوه، رودخانه و ... آن کشور بود، وارد شد. (تامپکینز، ۱۳۸۷) پاسخ به سوالات در مورد کشورها با استفاده از نقشه و جدول داده: پس از آماده سازی جدول داده در مورد کشورها به کودکان سوالاتی داده شد که بر اساس جدول داده و نقشه به آن پاسخ دهند. ارزیابی خود بر اساس اهداف آموزشی دوره پیشرفته: پس از پایان پروژه کودکان خود را بر اساس اهداف دوره پیشرفته مرکز ارزیابی کردند تا توانایی ها و مهارت هایی را که کسب کرده اند را مشخص نمایند. روزنامه دیواری داستان پروژه: در پایان پروژه کودکان آن چه را که آموخته بودند به صورت روزنامه دیواری گروهی آماده نمودند. در ادامه خلاصه دستاوردهای دو پروژه ارائه شده است. هدف آن است که نشان داده شود چگونه پژوهش عملی مشارکتی و رویکرد پروژه ای می تواند عرصه های گوناگون برنامه های آموزشی دوره ابتدایی را پوشش داده و در سه مرحله شامل: انتخاب عنوان، برنامه ریزی و جستجوی مطالب و مستندسازی، چرخه یک پژوهش عملی مشارکتی را کامل می کند و هر کودک به تنهایی و در گروه کاری بینش و مهارت هایی را کسب می کند که او را همواره به عنوان یک پژوهشگر توانا و تواناتر می کند.

بنا براین می توان بر این نکته تأکید کرد که در این دو پروژه تلاش شده است، اهداف مختلف دوره ابتدایی (پیشرفته) پوشش داده شود. از سوی دیگر کار گروهی تمرین شود، در کار گروهی عملاً در پروژه دوم، مشکلات کمتر از پروژه اول بوده است و این می تواند ناشی از این باشد که کودکان بعد از یک کار پروژه ای، کار در گروه را تمرین کرده و از سوی دیگر با توجه به طولانی تر بودن زمان اجرای پروژه بدن انسان در این پروژه کودکان توانسته اند مشارکت بیشتری داشته، صدایشان را بلند کنند و توانمند شود. در

پروژه اول به دلیل این که کودکان هنوز کار گروهی را به خوبی تمرین نکرده بودند و در گروه‌ها ثبات نداشتند و حتی دو نفر از کودکان حاضر با هیچ کدام از کودکان کلاس هم گروه شوند نتایج درخشان نبود. اما در پروژه بدن انسان کودکان کار گروهی و رسیدن به نتیجه مطلوب را تجربه کرده، بنابراین در گروه‌ها ثبات بیشتری داشتند و نتایجی مناسب‌تر بدست آوردند. در پروژه بدن انسان کودکان با علاقه بیشتری کار کرده و توانمندتر شدند. یک نفر از کودکانی که در پروژه سوپرمارکت مشارکت بسیار پایینی داشت، در کارهای گروهی شرکت نمی‌کرد و از نظر توانایی خواندن و نوشتن در سطح مطلوب قرار نداشت در این پروژه توانمندتر شد، او در گروهی عضو شد که دو عضو دیگر از نظر توانایی در سطح مطلوبی قرار داشتند و به او کمک کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

در مرکز دوستدار کودک مشتاق که نزدیک به ۴۵۰ کودک آموزش می‌بینند سعی بر این است که به سهم خود در گسترش سواد آموزی در میان کودکان بازمانده از تحصیل موثر باشد در این مرکز کودکان علاوه بر آموزش‌های معمول علوم، ریاضی، فارسی آموزی و ... با مهارت‌ها و ارتباطات اجتماعی نیز آشنا شوند. در این مرکز کودکان در دو گروه دوره‌مقدماتی و پیشرفته به آموزش مشغول هستند. مسئله اساسی که در این پژوهش به آن پرداخته شده است چگونگی آموزش به این کودکان است که عمدتاً ۸ تا ۱۲ ساعت در روز کار می‌کنند و تنها ۵ روز در هفته روزی دو تا دو و نیم ساعت فرصت آموزش دارند و از سوی دیگر اکثر والدین آنها نیز بی‌سواد هستند. در این پژوهش ۲۶ کودک پسر ۱۰ تا ۱۶ ساله با روش پژوهش عملی مشارکتی در قالب رویکرد پروژه‌ای، در دو پروژه حضور داشته‌اند. معلم در این روش در نقش تسهیل‌گر ظاهر می‌شود و دسترسی کودکان به دانش و منابع را تسهیل می‌کند. از سوی دیگر در رویکرد پروژه‌ای، بر اساس علاقه کودکان یک موضوع انتخاب شده و کودکان با طرح سوال درباره موضوع، پروژه را آغاز می‌کنند. رویکرد پروژه‌ای با موضوعات واقعی و روزمره کودکان سر و کار دارد و همچنین عرصه‌های گوناگون دانش را با هم ترکیب می‌کند تا کودکان به درک واقعی از مسائل رسیده و پاسخ سوالات خود را بیابند. در این پژوهش نتایج دو پروژه سوپرمارکت و بدن انسان ارائه و مقایسه شده است. دلیل انتخاب پروژه سوپرمارکت نوع و کیفیت خوراکی‌هایی بود که کودکان در طول روز در مرکز استفاده می‌کردند و همچنین رابطه غیر همدلانه‌ای که صاحب سوپرمارکت کنار مدرسه با آنان داشته است. حتی گاهی اوقات بین آنان درگیری لفظی به وجود می‌آمد. در این پروژه سوالات بسیاری در مورد سلامتی، نوع تغذیه و تأثیر آن در سلامتی بدن، بیماری‌ها و درمان آنها برای کودکان پیش‌آمد که این امر موجب شکل‌گیری پروژه بدن انسان شد. چنانکه در این مقاله نشان داده شده است، می‌توان اهداف آموزشی دوره ابتدایی را در قالب پژوهش عملی مشارکتی و رویکرد پروژه‌ای مورد بررسی قرار داد و علت یابی نمود و علاوه بر آن، خود فرایند آموزش سواد در دوره ابتدایی سازوکاری است که با توجه به این روش رویکرد به تحقق آگاهی درباره آنها یاری می‌رساند. چرا که یکی از اهداف که در این روش رویکرد مورد نظر است مشارکت، کارگروهی، توجه به محیط اطراف، استفاده از امکانات موجود و در دسترس است.

کاربرد روش پژوهش عملی مشارکتی و رویکرد پروژه ای در آموزش سواد در دوره ابتدایی

یکی از اهداف دیگر تأکید بر حضور موثر کودکان است، از آن جا که موضوع پروژه سوپرمارکت بیشتر توسط تسهیل گر و بر اساس شرایطی که پیش تر توضیح داده شد انتخاب شده بود، کودکان مشارکت کمتری داشتند، اما صدایشان شنیده شده و تقریباً ۷۷ درصد کودکان توانمند تر شدند. در پروژه بدن انسان که بر اساس سوالات کودکان در پروژه سوپرمارکت شکل گرفته بود و کودکان علاقه بیشتری نسبت به آن داشتند. صدای شان بهتر شنیده شد، سطح توانمندی آنها افزایش یافت (۸۱/۵ درصد) و مشارکت بیشتری نسبت به پروژه قبل داشتند. بخش عمده کار در این دو پروژه بر روی نحوه تغذیه، حفظ سلامتی، انواع بیماریها و روش های پیشگیری از آنها است. بنابراین اگر این روش رویکرد به طور گسترده در نظام آموزشی مورد استفاده قرار گیرد می تواند تأثیر بسیار زیادی در ارتقاء آگاهی های ضروری در جامعه داشته باشد.

در پایان با مقایسه دو پروژه چند نکته کلیدی به دست می آید که بر پایه آن می توان به عمومی سازی این روش_ رویکرد آموزشی در سطح نظام آموزشی کشور امید داشت. ۱- موضوعات پروژه ها متناسب با علاقه کودکان یا آن چه که برای آنها در اولویت قرار دارد تعیین می گردد. ۲ کودکان در فرایند کار پروژه ای به طور مستمر مشارکت دارد. ۳- در کار پروژه ای کودکان محدود به فضای مدرسه نیستند و از فضای خارج از مدرسه و اجتماع محلی نیز استفاده می کنند. ۴- کودکان با کار گروهی آشنا شده و آن را در عمل تمرین می کنند و به این نکته پی می برند که موفقیت گروه بستگی به رعایت شاخص ها و اصول ساده ای دارد که لذت بخش ، شادی آفرین و سرشار از همدلی است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع:

- آداس، کن. (۱۳۸۹). پژوهش عملی مشارکتی به عنوان یک رویکرد آموزشی برای آموزش عمومی. ترجمه و اقتباس: سیامک زندرضوی، امید جعفری و کیوان ضیایی، وبلاگ بچه‌های مشتاق.
- انجمن دوستداران کودک. (۱۳۸۹). با قصه‌گویی مهارت‌های زندگی را تمرین کنیم: کرمان تکثیر.
- ایوانس، شارلوت. (۱۳۸۱). دایره‌المعارف جهان کودک. (س.ح. ایرایی، مترجم) تهران: نشر پیام آزادی.
- تیلمن، دایان و دیگران. (۱۳۹۰). ارزشهای زندگی، مجموعه ده جلدی. (ش. یوسفی، & ن. یوسفی، مترجم) کرمان تهران، موسسه پژوهشی کودکان دنیا: نشر افق.
- جلیلی، مهرا. (۱۳۹۰). من یک دانشمند هستم. تهران: نشر قطره.
- چایلد، لورن. (دی ۱۳۹۱). مسابقه سبز. (آ. وحیدی، مترجم) تهران: شرکت انتشارات فنی ایران.
- دانشنامه کودکان و نوجوانان آکسفورد (جلد ۱). (۱۳۸۶). (م. ملکان، مترجم) تهران: نشر نی.
- دانشنامه کودکان و نوجوانان آکسفورد (جلد ۱). (۱۳۸۶). (مجید ملکان، مترجم) تهران: نشر نی.
- دیوید ورنر. (۱۳۸۲). /مداد پزشکی. (ت. صابری، مترجم) تهران: انتشارات مازیار.
- رودابه کمالی. (۱۳۸۴). کارگاه انشا: چند روش برای پرورش تفکر و تقویت مهارت نوشتن. تهران: انتشارات قدیانی.
- روزنامه اعتماد (۱۳۹۰). صد سال رویکرد رفتارگرا در ایران. به نقل سایت کودک یار، ۱.
- زایک، دینا. (فروردین ۱۳۹۱). دانستنی‌های زمین برای کودکان و نوجوانان همراه با آزمایش‌های کاربردی. (حمیده. محمدی، مترجم) تهران: جوان امروز.
- زندرضوی، سیامک و فریما قراری. (۱۳۹۱). فرصتی برای پرسشگرانه زیستن. تهران: نشر قطره.
- کم، فیلیپ. (۱۳۸۵). داستان‌های فکری ۳ کندوکاوهای فلسفی برای کودکان با ۷۹ فعالیت برای دانش آموزان دوره‌های راهنمایی و دبیرستان. (ف. شهرتاش و ن. ابراهیمی، مترجم) تهران: انتشارات شهرتاش.
- کی نژاد، محمد علی و بابک نگاهداری (۱۳۸۷). تحلیل راهبردی مولفه‌های رشد خلاقیت در نظام آموزش و پرورش کشور. راهبرد فرهنگ، ۲۵-۴۳.
- گیل ای تامپکینز. (۱۳۸۷). ۵۰ استراتژی زبان آموزی گام به گام. (م. م. رزاقی، مترجم) تهران: نشر قطره.
- منطقی، مرتضی. (۱۳۸۴). بررسی نوآوری‌های آموزشی در مدارس ایران. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۳۵-۵۷.
- ناظری، مهرداد. (۱۳۸۸). نگاهی به شیوه ارزشیابی در نظام آموزش و پرورش ایران. گزارش، ۵۰-۵۱.
- Helm Judy Harris & Lilian G. Katz. ( ) . Young Investigators: The Project Approach in the Early Years. Columbia University: Teachers Collage.
- Yam Lee Hong Sharon & Peter Rossini. January. ( ) . Implementing a Project-Based Learning Approach in an Introductory Property Course .th Pacific Real Estate Society Conference, (1-19) Welington, New Zealand.

Application of Participatory Practical Research Method and Project Approach in Education of Elementary Education (A Case Study in an Attractive Child Friendly Center)

Siamak Zand Razavi
Zahra Ghasemzadeh

Abstract

In this paper, the application of collaborative research methodology in the form of a project approach is presented for initial education in two supermarket and human body projects with 26 children (boys) from 10 to 16 years old. In the collaborative research method, teachers' teachers are facilitators alongside children and facilitates children's access to the resources and knowledge they need. The project approach consists of three steps: selecting the title; implementing the project; documenting the findings. In this method, the child's approach is used to integrate all the facilities in the center and the surrounding area and try to combine different fields of knowledge of children (Persian, math, etc.) and in the form of a project Coherent.

Keywords: Child Friendly Center, Collaborative Practical Research, Project Approach, Millennium Development Goals

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی